

Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

**Advies betreffende het wetsvoorstel 55-1029/001 tot wijziging van het Burgerlijk
Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming**

Maart 2021

Samenvatting van het advies

Op 13 februari 2020 werd wetsvoorstel nr. 55-1029/001 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming ingediend in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De toelichting stelt: Om “ernstige schade na de geboorte te vermijden”, beoogt het voorstel het mogelijk te maken om “al proactief beschermingsmaatregelen te nemen tijdens de zwangerschap”, meer bepaald in situaties waarin aanstaande moeders lijden aan een alcohol- of drugsverslaving, of situaties van intrafamiliaal geweld waarin geweten is dat de kinderen reeds het slachtoffer werden van fysieke en/of psychische mishandeling, verwaarlozing of seksueel misbruik. Het is de bedoeling om beschermingsmaatregelen op te leggen indien het ongeboren kind ernstig bedreigd wordt in zijn ontwikkeling en alle vrijwillige hulpverlening door de ouders wordt afgewezen. De beoogde maatregelen omvatten ook de gedwongen opname van de zwangere vrouw, de aanstelling van een “gezinsvoogd” of de uithuisplaatsing van een ongeboren kind.

Het Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK) heeft zich gebogen over dit wetsontwerp, dat in zijn huidige vorm niet wordt gesteund. Het komt niet adequaat tegemoet aan de problematiek van de ongeboren kinderen van verslaafde ouders of van gezinnen met een geschiedenis van intrafamiliaal geweld. Het voorstel is bovendien duidelijk in strijd met de fundamentele mensenrechten, waaronder de rechten van het kind.

Het Adviesorgaan beveelt een grondige studie aan van de mogelijke antwoorden op dit reële probleem en beveelt vooral aan om de preventie en de ondersteuning van ouders in moeilijkheden te versterken, eventueel via wetgevende initiatieven, waarbij rekening wordt gehouden met de bevoegdheidsverdeling tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten. Mogelijke verbeteringen zijn de versterking en diversificatie van de bestaande diensten, de lancering van nationale preventie- en bewustmakingscampagnes voor de actoren op het terrein zoals gynaecologen, vroedvrouwen en diensten voor prenatale en postnatale opvolging, waarbij een multidisciplinaire aanpak moet worden bevorderd.

Het wetsvoorstel: inhoud en toepassingsgebied

Het voorstel beoogt de opname in het Burgerlijk Wetboek van een artikel 388/1 dat als volgt luidt:

Het kind waarvan een vrouw zwanger is wordt vermoed reeds geboren te zijn, zo dikwijls zijn belang dit vordert en onverminderd de wet van 15 oktober 2018 betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking, tot opheffing van de artikelen 350 en 351 van het Strafwetboek, tot wijziging van de artikelen 352 en 383 van hetzelfde Wetboek en tot wijziging van diverse wetsbepalingen. Dit vermoeden geldt niet meer indien het dood ter wereld komt.

De auteurs van het voorstel vatten hun standpunt als volgt samen: “De ontwikkeling van een ongeboren kind kan ernstig in gevaar gebracht worden indien de moeder bijvoorbeeld aan een zware alcohol- en/of drugsverslaving lijdt. Om ernstige schade na de geboorte te vermijden, zouden er al proactief beschermingsmaatregelen moeten kunnen genomen worden tijdens de zwangerschap. Daarom is er nood aan een wettelijke basis in het Burgerlijk Wetboek die voorziet in prenatale rechtsbescherming”¹.

In de toelichting worden voorbeelden gegeven van situaties die het voorstel rechtvaardigen: “het ongeboren kind kan ernstige schade oplopen door de alcohol- en/of drugsverslaving van de moeder”, en het geval waarin “geweten is dat al geboren kinderen in het gezin reeds het slachtoffer werden van fysieke en/of psychische mishandeling, verwaarlozing, of seksueel misbruik”². De voorgestelde wet zou evenwel toegepast kunnen worden op alle situaties waarin “het ongeboren kind ernstig bedreigd wordt in zijn ontwikkeling” en “alle hulpverlening in een vrijwillig kader door de ouders wordt afgewezen”³. Ook situaties waarin het kind gevaar loopt buiten de wil van de ouders, zouden beoogd worden. Indien het voorstel wordt aangenomen, zou het dus leiden tot de mogelijkheid van gedwongen hulpverleningsmaatregelen met inbegrip van de uithuisplaatsing van het ongeboren kind vóór zijn geboorte, zodra een gevaarsituatie in de zin van de gemeenschapsdecreten of de Brusselse ordonnantie van 29 april 2004 wordt vastgesteld⁴.

Het wetsvoorstel beoogt een wijziging van het Burgerlijk Wetboek, dat tot de federale bevoegdheid behoort.

De verwijzing naar de wet van 15 oktober 2018 heeft tot doel niet de steun te verliezen van de voorstanders van het “recht van de vrouw op abortus tot 24 weken”⁵.

Verslavingen tijdens de zwangerschap en intrafamiliaal geweld: reële problemen

Het Adviesorgaan is zich er terdege van bewust dat ongeboren kinderen bijzonder kwetsbaar zijn.

Het onderschrijft de vaststelling “dat een klein aantal van de zwangere vrouwen er niet in slaagt het kind dat zij verwachten voldoende te beschermen tegen schade in de ontwikkeling. Het ongeboren kind kan bijvoorbeeld ernstige schade oplopen door de alcohol- en/of drugsverslaving van de moeder”⁶. Het Foetaal Alcohol Syndroom (FAS) is gevaarlijk, met ernstige gevolgen voor het kind op

¹ *Parl. St.*, Kamer, zitting 2019-2020, DOC 55 1029/001, blz. 1.

² *Parl. St.*, Kamer, zitting 2019-2020, DOC 55 1029/001, blz. 3.

³ *Ibidem*, blz. 3-4.

⁴ In de Vlaamse Gemeenschap: “een verontrustende situatie” (art. 2, 54° van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp; zie ook art. 47); in de Franse Gemeenschap: een situatie waarin “*la santé ou la sécurité d’un enfant est actuellement et gravement compromise*” (art. 51, eerste lid van het decreet van 18 januari 2018 houdende het Wetboek van preventie, hulpverlening aan de jeugd en jeugdbescherming; in de Duitstalige Gemeenschap: “*einer Gefährdung des Jugendliche*” (art. 16 van het decreet van 19 mei 2008 over de jeugdbijstand en houdende omzetting van maatregelen inzake jeugdbescherming); in Brussel: een situatie waarin “de gezondheid of de veiligheid van de jongere onmiddellijk en ernstig in het gedrang is” (art. 8 van de ordonnantie van 29 april 2004 inzake hulpverlening aan jongeren).

⁵ *Parl. St.*, Kamer, zitting 2019-2020, DOC 55 1029/001, blz. 5-6. De verwijzing naar een “recht op abortus tot 24 weken” lijkt een verwijzing naar de geldende termijn in Groot-Brittannië. Deze termijn bedraagt 22 weken in Nederland, 18 weken in Zweden en 14 weken in Oostenrijk en Finland. We weten dat er in België momenteel een wetsvoorstel wordt besproken tot versoepeling van de voorwaarden om tot een zwangerschapsafbreking over te gaan, waarbij de termijn om de vrijwillige zwangerschapsafbreking uit te voeren zou worden verlengd van 12 tot 18 weken (*Parl. St.*, Kamer, zitting 2019, DOC 55 0158/001).

⁶ *Parl. St.*, Kamer, zitting 2019-2020, DOC 55 1029/001, blz. 3.

een fysiek en psychisch vlak. Een mogelijke verslaving van het kind aan de middelen die de moeder gebruikt, kan leiden tot ontwenning van de baby onmiddellijk na de geboorte of eventuele ontwikkelingsstoornissen.

De mogelijke nefaste gevolgen van intrafamiliaal geweld vóór de geboorte van de kinderen zijn jammer genoeg evident.

Het Adviesorgaan is zich ervan bewust dat situaties die de fysieke, psychische en emotionele integriteit van een kind aantasten ertoe kunnen leiden dat het kind vanaf de geboorte uit de gezinsomgeving moet worden weggehaald, ondanks de extreme ernst van een dergelijke maatregel. Het Adviesorgaan benadrukt evenwel dat deze maatregel uitzonderlijk moet blijven.

Bestaande maar ontoereikende antwoorden

De gemeenschappen en gewesten zijn zich bewust van deze problematiek en van de noodzaak om de toegang tot begeleidingsdiensten te garanderen en hebben daar aandacht voor in het aanbod van de jeugdhulpverlening.

Indien de moeder of de ouders moeilijkheden ondervinden, zoals verslaving, maakt psycho-medisch-sociale hulp vanaf het begin van de zwangerschap, in overleg en met medewerking van de ouders, het mogelijk een constructieve werkrelatie tot stand te brengen, waarbij het belang, de bescherming en de behoeften van de ongeboren baby centraal staan. Deze hulp bestaat soms trouwens reeds vóór de zwangerschap, wanneer er reeds jeugdhulpverlening aanwezig is voor andere kinderen uit het gezin, en die al dan niet in dat gezin opgroeien. Kunnen aldus samenwerken: de OCMW's verantwoordelijk voor de algemene bijstand, de sociale of multidisciplinaire teams van de ziekenhuizen bezocht door de aanstaande moeders, de artsen via consultaties (gynaecologische consultaties, consultaties bij Kind & Gezin of het ONE, psychiatrische consultaties ...), de wijkgezondheidscentra/*maisons médicales*, de centra voor geestelijke gezondheid, de Huizen van het Kind, de teams van SOS Enfants, het agentschap Opgroeien en meer algemeen de ouderschapsbegeleidingsdiensten, de kinderopvangdiensten, de gezinsondersteunende centra die expliciet prenatale hulp aanbieden, de vertrouwenscentra kindermishandeling die ook in de prenatale periode actief zijn in zorgwekkende gevallen⁷. Deze actoren ontwikkelen specifieke projecten rond zwangerschap, hechting, gehechtheid, voor moeders of ouders die aan een verslaving lijden. De toegang tot deze diensten moet een recht zijn.

Ze zouden in staat moeten zijn om preventief op te treden ten aanzien van het ongeboren kind, en niet alleen reactief.

Ondanks het professionalisme en de bereidwilligheid van de actoren op het terrein maakt het bestaande aanbod het nog niet mogelijk om voldoende tegemoet te komen aan de omvang van de problematiek omwille van de ongelijke geografische spreiding van het aanbod, het ontbreken van bepaalde gespecialiseerde diensten, bijvoorbeeld voor moeders die verslaafd zijn aan alcohol, het gebrek aan menselijke en financiële middelen, het gebrek aan gespecialiseerde of aangepaste voorzieningen om intensief te werken met aanstaande moeders, aanstaande vaders, hun families en hun omgeving, het gebrek aan toegankelijkheid van de diensten, het gebrek aan screening, het gebrek aan gerichte en grootschalige preventie- en sensibiliseringsacties enz.

Een bepaald aantal vrouwen of koppels, omdat ze soms onder de radar blijven van hulpdiensten, moeilijk te kwantificeren is, blijft vandaag verstoken aan elke vorm van hulp.

⁷ Niet-uitputtende opsomming.

Er is verder onderzoek nodig om een nauwkeuriger beeld te krijgen van de situatie in België. De omvang van het probleem moet worden geobjectiveerd om een passend antwoord te kunnen formuleren op deze problematiek, en bijkomende maatregelen te implementeren.

De risico's en bedreigingen voor de fundamentele rechten vervat in het wetsvoorstel

Het Adviesorgaan is van mening dat de voorgestelde algemene bepaling, zoals opgenomen in het wetsvoorstel, niet adequaat tegemoetkomt aan de reële problemen die de wetgever wil oplossen, en in dat opzicht niet noodzakelijk noch wenselijk is.

De beschermingsmaatregelen met betrekking tot ongeboren kinderen moeten worden uitgewerkt in specifieke en precieze wetgeving en reglementeringen, waarbij rekening wordt gehouden met de fundamentele rechten van alle betrokken personen⁸.

- *Een onevenredige inmenging in het privé- en gezinsleven*

Het privé- en gezinsleven wordt onder meer beschermd door artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en artikel 22 van de Grondwet. Dit recht moet zonder discriminatie worden geëerbiedigd, beschermd en uitgevoerd⁹. In het arrest van de Grote Kamer *K. en T. vs. Finland* van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, van 12 juli 2001, wordt een bijzonder krachtige en ongebruikelijke woordenschat gebruikt om de voorwaarden voor de uithuisplaatsing van een pasgeboren kind te omschrijven:

Het blijft evenwel een feit dat de verzorging van een pasgeboren kind door de overheid vanaf de geboorte een uiterst strenge maatregel is. Er moeten buitengewoon dwingende redenen zijn om een baby onmiddellijk na de geboorte bij de moeder weg te halen, tegen haar wil, ten gevolge van een procedure waarbij noch de moeder, noch haar partner betrokken is geweest. (...) Maar wanneer de bevoegde binnenlandse autoriteiten een dergelijke ingrijpende maatregel voor de moeder overwegen, waarbij haar pasgeboren kind haar onmiddellijk na de geboorte wordt ontnomen, moeten zij nagaan of het niet mogelijk is om op zo'n beslissend moment in het leven van de ouders en het kind een minder extreme inmenging in het gezinsleven toe te passen¹⁰.

⁸ Zie ook het advies van de Raad van State over het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming, 12 november 2020, RvS 67.057/AV.

⁹ Het recht *eerbiedigen* houdt in dat de Staat en alle overheidsorganen zich moeten onthouden van maatregelen die tot gevolg hebben dat het recht op eerbiediging van het gezinsleven wordt geschonden, behalve in het geval van inmenging die op grond van artikel 8, § 2 toelaatbaar is. De verplichting om het recht te *beschermen* houdt in dat de Staat erop toeziet dat privépersonen, particulieren of rechtspersonen niemand de uitoefening van dit recht ontzeggen. De verplichting van de Staat om het recht op het privé- en gezinsleven *uit te voeren*, houdt in dat de Staat de toegang van de bevolking tot de hulpmiddelen en de middelen om dit concreet te verzekeren, moet versterken. Het is het Comité voor economische, sociale en culturele rechten dat voor het eerst op deze wijze, met betrekking tot het recht op adequate voeding, de rechtsgevolgen van de fundamentele rechten in de internationale orde definieerde (zie *General Comment nr. 12*, 12 mei 1999, E/C.12/1999/5, met name §§ 14 tot 20). Het discriminatieverbod is met name opgenomen in artikel 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

¹⁰ § 168.

Het Adviesorgaan is van oordeel dat de voorwaarden voor inmenging in het privé- en gezinsleven en de eventuele uithuisplaatsing van een ongeborn kind nog restrictiever moeten zijn. Het wetsvoorstel biedt echter geen enkele garantie op dit vlak.

Zelfs indien men zou erkennen dat maatregelen kunnen worden overwogen ten aanzien van een kind dat nog niet is geboren, met inbegrip van een vroegtijdige plaatsing op grond van een mogelijk gevaar, vormt het algemene karakter van het overwogen voorstel, dat de weg vrijmaakt voor een plaatsing vóór de geboorte op grond van de relatief vage criteria die zijn vervat in de drie gemeenschapsdecreten en de Brusselse ordonnantie, voor de wetgever een onevenredig middel om de door hem nagestreefde doelstellingen te verwezenlijken.

Volgens vaste en overvloedige jurisprudentie sinds het arrest *Olsson vs. Zweden* van 24 maart 1988 heeft het Europees Hof meermaals herhaald dat het doel van een plaatsing de gezinshereniging moet zijn. Dit doel lijkt niet in overeenstemming te zijn met prenatale plaatsing. In de praktijk blijkt namelijk dat de meeste plaatsingen van jonge kinderen van zeer lange duur zijn, vaak in een pleeggezin waaraan het kind zich snel hecht en dat zich aan het kind hecht en eventueel adoptieplannen zal koesteren. Dit geldt des te meer indien de beslissing tot plaatsing is genomen vóór de geboorte van het kind.

Bovendien wordt in het voorstel alleen gekeken naar de relatie tussen de moeder en het ongeborn kind. In vele gevallen zullen de ten aanzien van het kind genomen maatregelen echter betrekking hebben op een vader, broers of zussen, of voorouders. Noch de andere gezinsleden, noch de feitelijke vader zullen zich tegen de maatregel kunnen verdedigen aangezien het juridisch vaderschap slechts bij uitzondering vóór de geboorte zal worden vastgesteld. Enkel in de situatie waarbij de moeder gehuwd is en het vermoeden van vaderschap van de echtgenoot speelt, of indien het verwekte kind prenataal is erkend¹¹, kan ook de juridische vader zijn rechten laten gelden.. Deze laatste hypothese is zeldzaam, vooral in kwetsbare milieus. Een gezinsleven met het ongeborn kind wordt ontzegd aan de broers en zussen.

- *De noodzaak te zorgen voor positieve verplichtingen tot eerbiediging van het privé- en gezinsleven*

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft eveneens bevestigd dat de positieve verplichtingen van de verdragsluitende Staten uit hoofde van artikel 8 van het Verdrag impliceren dat zij, alvorens een gezin te scheiden, het betrokken gezin de middelen hebben aangereikt om een gezinsleven te leiden, wat betekent dat de rechten en aanspraken en de hulp die moeten worden verzekerd aan de moeders waarop het voorstel betrekking heeft, prevaleren boven de plaatsing van het kind¹².

Artikel 10, § 1 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten stelt dat “De Staten die partij zijn bij dit Verdrag het volgende erkennen: de grootst mogelijke bescherming en bijstand dient te worden verleend aan het gezin, dat de natuurlijke en fundamentele kern van de maatschappij vormt, in het bijzonder bij de stichting daarvan en zolang het de verantwoording draagt

¹¹ Art. 328, § 3, eerste lid van het Burgerlijk Wetboek.

¹² Het arrest *Soares de Melo vs. Portugal*, van 16 februari 2016, stelt het volgende: “Het feit dat een kind kan worden opgevangen in een situatie die beter is voor zijn opvoeding, is op zich geen rechtvaardiging om het aan de zorg van zijn biologische ouders te onttrekken; een dergelijke inmenging in het in artikel 8 van het Verdrag neergelegde recht van de ouders om een gezinsleven met hun kind te hebben, moet nog steeds ‘noodzakelijk’ zijn wegens andere omstandigheden. Bovendien legt artikel 8 van het Verdrag de Staat positieve verplichtingen op om de daadwerkelijke ‘eerbiediging’ van het gezinsleven te waarborgen. Wanneer een gezinsband is ontstaan, moet de Staat dus in beginsel aldus handelen dat die band zich kan ontwikkelen, en passende maatregelen nemen om de betrokken ouder en het betrokken kind te herenigen.” (§ 89)

voor de zorg voor en de opvoeding van kinderen die nog niet in eigen levensonderhoud kunnen voorzien.”

Artikel 23 van het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten stelt het volgende: “Het gezin vormt de natuurlijke en fundamentele kern van de maatschappij en heeft het recht op bescherming door de maatschappij en de Staat.”

Artikel 16 van het herziene Sociaal Handvest van de Raad van Europa stelt het volgende: “Teneinde de noodzakelijke voorwaarden te scheppen voor de volledige ontplooiing van het gezin als fundamentele maatschappelijke eenheid, verbinden de Partijen zich ertoe de economische, wettelijke en sociale bescherming van het gezinsleven te bevorderen, onder andere door middel van sociale en gezinsuitkeringen, het treffen van fiscale regelingen, het verschaffen van gezinshuisvesting en door middel van uitkeringen bij huwelijk.”

Het principe dat het kind recht heeft op wettelijke bescherming vanaf de geboorte wordt benadrukt in de preambule van het Verdrag inzake de rechten van het kind: “het kind [...] heeft bijzondere bescherming en zorg nodig, met inbegrip van geëigende wettelijke bescherming, zowel voor als na zijn geboorte”. Een verwijzing in de preambule van een verdrag is niet bindend, maar is een hulpmiddel om de artikelen van het Verdrag te interpreteren en de doelstellingen ervan te verduidelijken.

Artikel 24 van het Verdrag inzake de rechten van het kind bepaalt dat kinderen recht hebben op de hoogst mogelijke graad van gezondheid en op toegang tot medische en revalidatiediensten. In het Verdrag wordt bijzondere nadruk gelegd op de ontwikkeling van de eerstelijns- en preventieve gezondheidszorg, de gezondheidsvoorlichting en -educatie, de prenatale zorgen en de vermindering van de kindersterfte. De Staten zijn onder meer op grond van het Verdrag inzake de rechten van het kind verplicht maatregelen te nemen om de zwangerschap in optimale omstandigheden te laten verlopen.

Volgens het Adviesorgaan waarborgt het wetsvoorstel deze internationale verbintenissen niet voldoende. Ongeboren kinderen moeten prenatale bescherming kunnen genieten om hun overlevings- en ontwikkelingskansen te maximaliseren.

Het is onaanvaardbaar dat, zonder voorafgaande maatregelen om het gezin bijeen te houden, niet alleen een moeder (en, het zij herhaald, in vele gevallen een vader, broers of zussen) haar kind wordt ontnomen, maar ook – en vooral – dat een kind zijn moeder wordt ontnomen. De positieve maatregelen moeten bovendien uiteraard betrekking hebben op het gezin in zijn geheel.

Zoals hierboven echter is opgemerkt, blijkt uit het overzicht van de preventieve of curatieve hulp die thans beschikbaar is voor toekomstige ouders die een ongeboren kind in gevaar kunnen brengen, dat er duidelijke tekortkomingen zijn.

- *Het recht van het kind om zijn ouders te kennen en door hen opgevoed te worden*

In artikel 9 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, eventueel gelezen in samenhang met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet¹³, is het recht van het kind vastgelegd om zijn ouders te kennen en door hen te worden opgevoed, zonder discriminatie. In artikel 18 van het Verdrag inzake de rechten

¹³ Sommige gerechtelijke of administratieve instanties weigeren de directe gevolgen van artikel 9 van het Verdrag inzake de rechten van het kind te erkennen. Volgens een constante jurisprudentie van het Grondwettelijk Hof is het evenwel niet de vraag of artikel 9 wordt ingeroepen ‘via’ de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, wat erop neerkomt dat deze internationale bepaling, ongeacht de eventuele directe niet-toepasselijkheid ervan, op niet-discriminerende wijze moet worden toegepast.

van het kind is het principe neergelegd dat de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind in de eerste plaats bij de ouders berust, waarbij beide ouders gezamenlijk verantwoordelijk zijn.

Bovendien beveelt het Comité voor de rechten van het kind in zijn slotbeschouwingen van 18 juni 2010 (CRC/C/BEL/CO/3-4) aan dat de Staat zijn wettelijk kader herziet om de plaatsing van kinderen in instellingen te voorkomen en daartoe gezinnen sociale en economische bijstand biedt om hun ouderfuncties te verzekeren, evenals rechtsbijstand waar nodig.

Het wetsvoorstel en de doelstellingen ervan doen echter de vraag rijzen van een mogelijke discriminatie tussen kinderen geboren uit een moeder waarvan het gedrag in de ogen van de actoren een gevaar vormt en tot de plaatsing van het kind heeft geleid, en andere kinderen, aangezien de eersten meteen het recht wordt ontnomen om door hun moeder te worden opgevoed en tot haar gezin te behoren.

- *Het recht op vrijheid*

In artikel 5 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, artikel 9 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, artikel 37 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind en artikel 12 van de Grondwet is het beginsel van de lichamelijke vrijheid verankerd.

Volgens de auteurs zou het wetsvoorstel echter kunnen leiden tot niet meer en niet minder dan de vrijheidsberoving van een vrouw die een kind verwacht, en de geboorte van het kind in een gesloten omgeving, met alle gevolgen van dien voor haar en voor het kind¹⁴. Indien het de bedoeling van de wetgever is te bepalen in welke specifieke gevallen in bijzonder ernstige omstandigheden en in laatste instantie een extreme maatregel kan worden genomen tegen een zwangere vrouw om haar ongeboren kind te beschermen, moet deze kwestie eerst grondig worden onderzocht, aangezien ze tal van risico's inhoudt. Ook in dergelijke gevallen moet alles in het werk worden gesteld om passende zorg te bieden zodat moeder en kind bij elkaar kunnen blijven, door de moeder voor en na de zwangerschap individuele begeleiding te bieden.

Mogelijke nadelige effecten van het wetsvoorstel

Zoals hierboven uiteengezet, bestaan er diverse prenatale en postnatale ondersteunende diensten, ook al zijn deze ontoereikend. Ze zijn bedoeld om de moeilijkheden van de aanstaande moeder of de toekomstige ouders te helpen overwinnen. De ervaring leert echter dat, indien ouders redenen hebben om te vrezen voor een plaatsing van hun kind bij de geboorte, zij vanaf het begin van de zwangerschap of zelfs al daarvoor geneigd zijn elke tussenkomst van sociale diensten of hulpdiensten te vermijden of te weigeren. Meer in het algemeen lopen zij het risico hun vertrouwen in de diensten te verliezen, voor lange tijd of voorgoed. Een reactie van weigering van hulp of het mislukken van de hulp, wat uiterst nadelig is voor het kind, zal worden versterkt indien het kind bij zijn ouders kan worden weggehaald door een beslissing die vóór de geboorte is genomen.

¹⁴ Zie C. LAMPROYE en M. DELHAXHE, "Des tout-petits derrière les barreaux", *Santé conjugée*, nr. 83, juni 2018, blz. 32-34; A. PINTO DA ROCHA, "Naître et vivre auprès de sa mère incarcérée : situation paradoxale entre prison et hôpital", *Spirale*, 2010/2, blz. 61-68. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft het begrip vrijheidsberoving in de zin van artikel 5, § 1 van het Verdrag zowel een objectief aspect, namelijk de opsluiting van een persoon in een bepaalde beperkte ruimte gedurende een aanzienlijke periode, als een subjectief aspect, namelijk het feit dat de betrokkene niet rechtsgeldig met zijn opsluiting heeft ingestemd (*Storck vs. Duitsland*, 16 juni 2005, § 74; *Stanev vs. Bulgarije* [Grote Kamer], 17 januari 2012, § 117).

De dreiging versterkt zo de 'niet-uitoefening' van de rechten, vooral in de meest precaire lagen van de bevolking, waar een statistisch significant verband bestaat tussen armoede en plaatsing¹⁵. Hoewel de maatregelen die in het kader van de jeugdhulpverlening of de jeugdbescherming ten aanzien van gezinnen worden genomen, niet hoofdzakelijk voortvloeien uit redenen die verband houden met de materiële omstandigheden van de gezinnen, moet worden vastgesteld dat de betrokkenen in het merendeel van de dossiers die voor 'vrijwillige hulpverlening' of 'gedwongen hulpverlening' worden geopend, door de professionals worden beschouwd als personen die in precaire of armoedige omstandigheden leven. Het merendeel van de plaatsingen betreft diezelfde gezinnen. Het aantal plaatsingen neemt niet af, terwijl de duur van de plaatsingen de neiging heeft langer te worden. Dit wetsvoorstel zou dus vooral gericht kunnen zijn op ouders die in armoede leven, wat leidt tot een discriminerende behandeling van de kinderen onderling.

¹⁵ Zie M. BOUVERNE-DE BIE, Y. ROSSEEL, J. IMPENS, S. DE VISSCHER, S. WILLEMS, I. DELENS-RAVIER, *Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?*, Gent, Academia Press, 2011.

De aanbevelingen van het Adviesorgaan

In het licht van bovenstaande bevindingen, ondersteund door het overleg

van het Adviesorgaan met professionals op het terrein, beveelt het Adviesorgaan aan om:

1. de problemen waarop het wetsvoorstel nr. 55-1029 de aandacht vestigt, zowel vanuit wetenschappelijk als praktisch oogpunt te documenteren, teneinde de omvang ervan te objectiveren door betrouwbare en uitgesplitste gegevens te verzamelen, de verschillende situaties in kaart te brengen, te bepalen welke middelen moeten worden ingezet, zo nodig aanpassingen van de wetgeving voor te stellen, teneinde passende en toereikende maatregelen voor te stellen die beantwoorden aan beter gedefinieerde en doelgerichte behoeften, met als doel zowel preventieve als curatieve zorg te bieden en de nodige steun te verlenen om te verzekeren dat het kind bij zijn moeder of ouders kan blijven;
2. stappen te ondernemen om de ervaringen en meningen te verzamelen van de eerste betrokkenen, de toekomstige moeders en vaders die geconfronteerd worden met ernstige moeilijkheden die de mogelijkheid om hun kind op te vangen en op te voeden in gevaar brengen;
3. inspiratie te putten uit binnenlandse en internationale praktijken die doeltreffend en passend worden geacht;
4. preventiecampagnes op nationaal, gemeenschaps- en gewestniveau op te zetten, zonder enig deel van de bevolking te stigmatiseren, en de betrokkenen aan te moedigen om begeleiding te vragen;
5. de bestaande diensten voor preventieve en curatieve hulp aan aanstaande ouders te versterken, in termen van menselijke, technische en financiële middelen;
6. het aanbod en de voorzieningen te diversifiëren en aan te passen aan de behoeften vastgesteld en geanalyseerd in het kader van een niet-penaliserende sociale aanpak, gericht op de verschillende gebieden van het gezinsleven en multidisciplinaire ondersteuning;
7. de toegang tot de ondersteunende diensten te vergemakkelijken en een billijke spreiding over het hele grondgebied te verzekeren;
8. de actoren op het terrein, zoals de gynaecologen, vroedvrouwen en diensten voor prenatale en postnatale opvolging, te sensibiliseren en te informeren, en multidisciplinaire en intersectorale zorg te bevorderen;
9. het wetsvoorstel nr. 55-1029 in te trekken.